

О.В. КРАСНОКУТСЬКИЙ

Запорізький національний університет, Запоріжжя

КРИТЕРІЙ ТА ФАКТОРИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОСТУПАЛЬНОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНО-ВЛАДНИХ ВІДНОСИН НА ЕТАПІ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ

В статті розглядається свобода як універсальний критерій прогресу в системі державно-владних відносин; аналізуються основні суспільно-політичні фактори оптимізації розвитку системи державно-владних відносин на етапі трансформації України, серед яких: підвищення рівня економічного розвитку країни в контексті побудови соціально-демократичної держави зі змішаною економікою, розвиток правової держави, систематичне вдосконалення законодавства, становлення громадянського суспільства.

Ключові слова: державно-владні відносини, демократія, свобода, соціально-демократична держава, правова держава, громадянське суспільство, громадянськість

Вступ

Дослідження проблеми формування ідеології державотворення нерозривно пов'язане з виявленням критерію та основних факторів оптимізації поступального розвитку системи державно-владних відносин в Україні на етапі її трансформації. У літературі існують різні точки зору з приводу того, що саме є критерієм прогресивного розвитку суспільства в цілому, і, зокрема, державно-владних відносин, демократичної системи влади. Сьогодні соціальні системи порівнюють в основному за такими критеріями: рівень розвитку продуктивних сил, рівень споживання матеріальних і духовних благ, якість продукції, що виготовляється в соціумі, рівень розвитку інфраструктури, характер функціонування інформаційних підсистем у суспільній системі, рівень безробіття, ступінь розвитку науки і техніки, культури і виховання і т.д.

Мета статті:

- визначити критерій поступального розвитку системи державно-владних відносин; проаналізувати основні суспільно-політичні фактори оптимізації поступального розвитку системи державно-владних відносин в Україні на етапі її трансформації.

Обговорення проблеми

Маючи намір знайти необхідні критерії демократичної системи влади, деякі дослідники, зокрема М. Гальперін, П. Смолл, А. Турен, Д. Шеффер та інші, сформулювали поняття “обмеженої конституційної демократії” і ввели принцип легітимності виборів як основний показник розвитку демократії [24, с. 2-18]. Ці думки поділяє і Р. Даль, який зазначає, що сучасні демократичні режими характеризуються мирним співіснуванням,

легальністю й легітимністю різних організацій та асоціацій [25, с. 40-54]. А. де Токвіль підкреслює, що демократичну систему влади робить можливою саме людське суспільство, його культура та цінності [23]. Американські дослідники (С. Хантінгтон та ін.) вважають, що головним критерієм розвитку владних відносин, демократії є рівень соціально-економічної модернізації в тому або іншому суспільстві [4]. Однак, будь-який критерій прогресу, взятий з області суспільної свідомості, не може бути єдиним загальноісторичним критерієм прогресу, в тому числі і в сфері державно-владних відносин, оскільки самі погляди людей змінюються під впливом об'єктивних умов суспільного життя. Не можна виявити критерій прогресу в одній лише сфері суспільного буття. Для цього необхідна фундаментальна філософська категорія, яка характеризує глибинну сутність життя й діяльності людини, а значить і усього історичного процесу, в якому ця діяльність здійснюється. Такою категорією, на думку деяких мислителів-марксистів, є категорія свободи [3; 7]. Вищим же критерієм соціального прогресу виступає збільшення ступеня реально досяжної свободи для більшості членів суспільства. “З двох порівнюваних соціальних систем для людини краща та, яка забезпечує більший ступінь свободи” [9, с. 126].

У філософії детермінізму свобода розуміється як здатність людини діяти відповідно до своїх інтересів і цілей, спираючись на пізнання об'єктивної необхідності. Антонімом терміну “свобода” в такому випадку виступає “примушування”, тобто дія людини під впливом яких-небудь зовнішніх сил, всупереч своїм внутрішнім переконанням, цілям та інтересам [1, с. 518]. Наочним прикладом може послужити владне відношення, в якому суб'єкт, володіючи свободою дії, чинить вплив на об'єкт влади, внаслідок чого останній випробовує на собі підпорядковуючий вплив, “примус” суб'єкта. Вільна реальна дія людини, суб'єкта влади, виступає передусім як вибір альтернативних ліній поведінки. Свобода є там, де є вибір: вибір цілей діяльності, засобів, що ведуть до досягнення цілей, а також вчинків у певних життєвих умовах. Об'єктивною основою ситуації вибору є об'єктивне існування спектра можливостей, які визначаються дією об'єктивних законів і різноманіттям умов, в яких ці закони реалізують свою дію, внаслідок чого можливість переходить у дійсність. У реальній природній ситуації вибору не виникає: реалізується та можливість, яка має здійснитися в даних об'єктивних умовах. Із появою людської істоти, наділеної свідомістю, ситуація змінюється. Пізнаючи закони природи і суспільства, людина стає здатною виділяти й різні можливості. Вона може свідомо впливати і на створення тих умов, за яких може реалізуватися та або інша можливість. Перед людиною постає проблема вибору: яка можливість може бути реалізована за допомогою її діяльності.

Здатність людини перетворювати навколишній світ, саму себе і той соціум, частиною якого вона є – все це різні аспекти прояву людської свободи. Передумова здатності людини творити саму себе виникає ще на досоціальному рівні еволюції матерії з виникненням систем органічної

цілісності. “У точках переходу від одного стану до іншого об’єкт, що розвивається, звичайно має в своєму розпорядженні відносно велике число “ступенів свободи” і потрапляє в умови необхідності вибору з деякої кількості можливостей, які відносяться до зміни конкретних форм його організації. Все це визначає не тільки множинність шляхів і напрямів розвитку, але й ту важливу обставину, що об’єкт, який розвивається, немовби сам творить свою історію” [6, с. 44]. Тобто свобода виступає начебто актом творчості, творенням раніше неіснуючого. Оскільки свобода виступає як акт творчості, творення раніше неіснуючого, то можна з упевненістю говорити про те, що зростання ступеня свободи є універсальним критерієм прогресу. І з цим погоджуються багато вітчизняних дослідників. Із вищевикладеного виходить, що свобода являє собою вищу форму самодетермінації й самоорганізації людини, універсальний критерій соціального прогресу, в тому числі прогресу в сфері державно-владних відносин і системі влади в цілому.

У наш час вважається загальноприйнятим, що для стабільної демократії, демократичної системи влади необхідна наявність певного рівня добробуту громадян країни. При цьому дослідники зазначають, що вирішальне значення має не стільки рівень економічного розвитку країни і доходів її громадян, скільки рівень соціально-економічної модернізації [10; 11; 19]. У даному контексті особливу актуальність набуває проблема співвідношення політичної демократії й економічного фактора. Вважаємо, що тут існує далеко не однолінійний зв’язок. Наприклад, у США в період, коли була прийнята “Декларація незалежності” (1776 р.), мали місце елементи феодалізму. У структурі населення США в той період провідне місце займали соціальні групи фермерів, ремісників, був присутній також численний клас рабів. Скасування рабства після Громадянської війни (1861-1865 рр.) відкрило широкий простір для розвитку сучасного індустріального капіталізму. Тому ідеї про громадянські права і свободи, які містяться в “Біллі про права” (1791 р.), були швидше констатацією бажаного, але на той історичний момент не реального. Дещо інший, але настільки ж неоднозначний, зв’язок політичної демократії й економічного фактора мав місце в країнах Західної Європи в періоди Нового і Новітнього часу. Однак, саме рівень економічного розвитку породжує соціальний простір свободи дій соціальних суб’єктів, їх відносин, що створює сприятливі умови для виникнення й стабільного існування демократії, демократичної системи влади, для максимально повного прояву взаємозв’язку між суб’єктом і об’єктом влади, що забезпечує прогресивний поступальний розвиток владних відносин у тому або іншому соціумі, зокрема в українському суспільстві. Показовим із цієї точки зору є масовий рівень добробуту населення. Навіть ті люди, які через різні обставини виявилися внизу ієрархічної соціальної піраміди, в нижчих соціальних стратах, за історичними стандартами живуть досить непогано, збільшується тривалість їх життя, зростає їх соціальна активність, у тому числі й в сфері політичної

Критерій та фактори оптимізації поступального розвитку системи державно-владних відносин на етапі трансформації України

життєдіяльності суспільства. В цілому ж масовий рівень добробуту робить можливим залучення широких верств населення країни в її суспільно-політичну життєдіяльність, забезпечуючи, таким чином, можливість впливу, з одного боку, суб'єктів на об'єкти влади, з іншого, об'єктів влади на її суб'єкти, а разом з тим і поступальний розвиток владних відносин шляхом активізації легітимної взаємодії суб'єкта влади та її об'єкта.

Осмислюючи шлях виходу нашої країни з соціально-економічної кризи, руху української держави від незалежності де-юре до незалежності де-факто, треба зазначити, що в період трансформації українського суспільства економіка має розвиватися в напрямі побудови в Україні соціально-демократичної держави. Адже Конституція України в статті першій проголошує нашу державу не тільки демократичною, але й соціальною [15, с. 4]. А це означає, що політичними пріоритетами мають стати: по-перше, рівність усіх форм власності; по-друге, значна роль державного регулювання; по-третє, розширення соціальних програм і гарантій; по-четверте, прийняття за ідеологічну основу захисту національної ідеї і національних інтересів. Розвиток соціально-демократичної держави неможливий без соціально-економічних реформ, спрямованих на підвищення добробуту народу України. У зв'язку з цим доцільно піти шляхом побудови змішаної економіки – західної моделі соціально-економічного розвитку з українською специфікою [22]. Змішана економіка передбачає: по-перше, регульовані державою ринкові відносини; по-друге, введення системи національного планування; по-третє, раціональну взаємодію приватного і державного секторів; по-четверте, оптимальне сполучення децентралізму і централізму; по-п'яте, формування впливового середнього класу як сукупності дрібних і середніх власників, робітників кваліфікованої праці [12, с. 87-93; 19, с. 56; 22, с. 150-173]. Змішана економіка дозволить нашій країні відродити вітчизняне виробництво, підвищити добробут широких верств населення.

Найважливішим політико-правовим фактором виступає, передусім, розвиток правової держави. У правовій державі Конституція має вищу юридичну силу, авторитет Основного Закону. Він незаперечний, священний і розповсюджується на всіх без винятку суб'єктів і об'єктів владних відносин [13; 14]. Для того, щоб адміністративний апарат державної влади був контрольованим із боку широкої громадськості, відповідальним перед своїм народом, ефективно реалізовував основну мету феномена влади, необхідні нормативно-правовий характер його формування й функціонування, підлеглість держави праву, тобто правова державність. Істотним є те, що правова держава – гарантія реальності прав особистості, її захисту від порушень із боку суб'єктів владних відносин, а права людини – це гуманістичний вимір правової державності, одна з найважливіших цілей існування такої державності. Ніяка демократична система влади, в якій владні відносини розвиваються шляхом активізації легітимної взаємодії суб'єктів і об'єктів влади, неможлива без достатнього рівня розвитку

правової бази, яка повинна бути дієздатною, продуктивною для суспільства. Це положення можна вважати загально визнаним у світовій практиці владних відносин; воно (положення) вже знайшло своє нормативне закріплення в актах міжнародного права. Сьогодні міжнародне право включає в трактування демократичної системи влади, зокрема, такі елементи: політичний плюралізм, вільні багатопартійні вибори, незалежний суд, підпорядкованість усіх політичних структур силі закону [2, с. 21-22]. Відмітимо, що в наш час правова реформа концентрується на корінних завданнях демократичної перебудови України – на створенні нормативно-правової основи демократії, ринкового господарства, а в результаті – на формуванні правової держави. Це дійсно корінні проблеми правової реформи в період транзиту української держави, проблеми першорядні, вкрай відповідальні. Водночас треба, на наш погляд, бачити і стратегічну мету, відповідно до якої Україна повинна йти до правового суспільства, до суспільства права, де всі види соціальних відносин, у тому числі владні відносини, регулювалися б на підставі правових норм, гарантуючи реальність основних свобод, прав та інтересів кожної людини – члена українського соціуму. Право, таким чином, повинно стояти і над державою, і над суспільством. Значну роль при цьому відіграють поняття законності, правопорядку, порядку, в рамках яких відображаються уявлення про найбільш доцільні форми функціонування й розвитку владних відносин.

Законність – це особливий режим або процес діяльності держави та інших суб'єктів суспільних відносин, суть якого, на думку В. Котюка, зводиться до трьох основних вимог: по-перше, наявності добре продуманої системи правових законів і підзаконних нормативно-правових актів; по-друге, точного і повного закріплення правового статусу всіх учасників правовідносин; по-третє, точного неухильного виконання й дотримання законів, інших нормативно-правових актів усіма посадовими особами і громадянами [16, с. 63]. П. Рабинович пропонує дещо інше визначення: “законність – це режим (стан) відповідності суспільних відносин законам і підзаконним нормативно-правовим актам держави, який утворюється в результаті їх неухильного здійснення всіма суб'єктами права” [21, с. 130]. Можна визначити й інше поняття законності, оскільки остання являє собою складне і багатогранне явище, яке зводиться до діяльності державних, громадянських органів, організацій, інституцій по неухильному дотриманню і виконанню юридичних законів, правових настанов, розпоряджень, приписів. Режим законності безпосередньо пов'язаний з відповідним демократичним режимом, існуючим при демократичній системі влади, в якій суб'єкти й об'єкти владних відносин мають легальне право – закріплене в нормативно-правових актах – впливати, діяти одні на інших, забезпечуючи, тим самим, змінюваність персоналій можновладців, їх політику, стиль і форми володарювання, а разом з тим і поступальний розвиток влади, владних відносин у цілому. Безпосередній зв'язок режиму законності з демократичним режимом проявляється в тому, що законність –

Критерій та фактори оптимізації поступального розвитку системи державно-владних відносин на етапі трансформації України

це дотримання і виконання демократичних правових законів, які забезпечують рівність усіх громадян перед законом, рівність основних прав, свобод та обов'язків людини. Законність забезпечує активну участь громадян у суспільно-політичній життєдіяльності їх країни, в керуванні державою, гарантує демократичну процедуру прийняття законів, забезпечує верховенство юридичних законів, які регламентують легітимний характер владної взаємодії, яка дозволяє поступально розвивати владні відносини в конкретному соціумі: українському суспільстві. Потрібно зазначити, що в числі загальносоціальних гарантій законності вагоме місце займають моральні, політичні та ідеологічні фактори, які забезпечують формування високого рівня правосвідомості і правової культури населення. Цілеспрямоване формування високого рівня правосвідомості й правової культури здійснюється шляхом систематичного правового виховання, яке має різноманітні форми і методи. Режим законності забезпечує стабільність, стійкість і надійність правопорядку. Правопорядок – це система правовідносин, яка складається внаслідок реалізації режиму законності, правових принципів, дотримання законодавства всіма суб'єктами суспільних відносин, у тому числі суб'єктами та об'єктами влади, і характеризується певним форматом правопорушень і злочинності в суспільстві.

Тому в групі політико-правових факторів оптимізації розвитку владних відносин на етапі трансформації України потрібно виділити фактор, який передбачає систематичне вдосконалення українського законодавства. Процес законотворчості може розвиватися двома основними шляхами. Перший вектор розвитку процесу законотворчості складався тисячоліттями, визначаючи шлях, відповідно до якого, як стверджував Аристотель, необхідно створювати закони, пристосовані до умов конкретної держави, а не підганяти державу під вигадані закони [5]. Другий шлях розвитку процесу законотворчості відстоює К. Поппер, який радить законодавцям у ході сучасних державних перетворень не винаходити велосипед, а скористатися вже добре відпрацьованою французькою або німецькою моделлю правотворчості [20]. Думку Аристотеля блискуче розробив Ш. Монтеск'є, виводячи “дух законів” і “дух народу”, який складається в ході тривалої еволюції під впливом природних та історичних факторів. Громадянські закони, на думку Монтеск'є, повинні знаходитися в тісній відповідності з особливостями народу, для якого вони встановлені; і тільки у виключно рідких випадках закони одного народу можуть бути придатними для іншого народу [18, с. 168]. Однак, який із двох даних шляхів більш підходить для сучасної України? Думається, що зараз цю проблему можна вирішувати не тільки в теоретичному, методологічному плані, але й на основі практичного досвіду України в період її незалежності. Стосовно правової демократичної державності – виникає картина в значній мірі суперечлива. Існують певні досягнення, успіхи, але і є помилки, поразки.

Незважаючи на свободу думки, виборів, політичної діяльності, на величезну кількість законів, які приймаються вищим законодавчим органом – Верховною Радою України, за всією сукупністю ознак і обставин потрібно зробити висновок, що в межах нашої Батьківщини не існує зрілої правової держави, і ми, можливо, не наблизилися до неї, а навіть віддалилися, оскільки у нас немає порядку. Адже ще Аристотель писав у своїй “Політиці”, що порядок і є свого роду закон. От такого-то порядку і немає в українській державі: ухвалений закон реально не діє, закон не виконується (внаслідок різноманітних обставин), а тому він зовсім і не є законом у повному розумінні цього слова. Беззаконня, неможливість повною мірою реалізувати природні права і свободи людини – це зовсім не ознаки демократичної системи влади, а навпаки, особливості тиранії, за якої активно проявляється негативне (регресивне) соціальне начало влади. За таких обставин багато осіб, причетних до процесу законотворчості, вважають, що будь-який нормативно-правовий акт, призначений для невідкладного застосування, повинен відповідати всім високим вимогам, теоретичним та світовим стандартам правової державності, і завдяки цьому впадають у помилкове абстрагування від реальних умов української дійсності. Саме тут, на наш погляд, необхідний і досвід, напрацьований в процесі тисячолітньої історії розвитку вітчизняної політико-правової думки, який дозволяє розробляти закони, прийнятні для характеру української нації, її культури, ментальності, і досвід, напрацьований в світовій практиці правотворчості, який дозволяє вийти національному законодавцеві за рамки згубного ізоляціонізму. Іншими словами, вітчизняний законодавець може одночасно використати два, описаних вище, шляхи розвитку законотворчості. У цьому контексті актуальності набуває думка В. Воловика. З його точки зору, така оптимізація може бути досягнута: по-перше, за рахунок виділення в значенні пріоритетного напрямку в розвитку законодавства більш глибокого й ґрунтового обґрунтування заборонних правових актів; по-друге, шляхом підвищення рівня логічного, наукового обґрунтування існування прогресивних традицій, що посилює їх нормативність, визнання правильними і необхідними [8, с. 89]. Оптимізація співвідношення традицій і законів дозволить нашій країні сформувати свою національну легальну модель легітимної взаємодії суб’єктів і об’єктів влади. Така модель буде сприяти прогресивному поступальному розвитку владних відносин у контексті специфіки українського владного буття, ментальності українського народу. Тому фактором оптимізації розвитку владних відносин на етапі трансформації України виступає систематичне вдосконалення українського законодавства, форм і способів його викладу, що досягається шляхом підвищення рівня логічного, наукового обґрунтування існуючих традицій і законів.

Із побудовою соціально-демократичної правової держави зі змішаною економікою в Україні відбудеться й поступове становлення громадянського суспільства – необхідного фактора, який сприяє прогресивному розвитку

владних відносин і входить у ряд основних суспільно-політичних факторів оптимізації розвитку владних відносин на етапі трансформації України. Демократична система влади, в якій владні відносини розвиваються шляхом активізації легітимної взаємодії суб'єктів і об'єктів, втілюється, передусім, в інститутах, відносинах, культурі, які в цілісності закладені в своїй першооснові – в громадянському суспільстві, "...у відносно стійкій, що історично склалася, системі соціальних зв'язків, ціннісних орієнтацій, норм суспільної поведінки" [17, с. 97]. У світовій науці сьогодні отримав визнання підхід до громадянського суспільства як до комплексу суспільних відносин, незалежного від держави, але такого, що взаємодіє з нею. Громадянське суспільство включає в себе: а) первинні самоврядні спільності людей, які добровільно спонтанно сформувалися (сім'я, кооперації, асоціації, господарські корпорації, різні громадські організації тощо); б) сукупність недержавних (неполітичних) економічних, соціальних, духовних, моральних та інших суспільних відносин; в) виробниче і приватне життя людей, їх звичаї, традиції; г) сферу самоврядування вільних індивідів та їх організацій, захищену законом від прямого втручання до неї з боку держави і політики. Виходячи з вищевикладеного, громадянське суспільство можна визначити як деяку недержавну асоціацію громадян, об'єднаних за різними ознаками, яка служить цілям задоволення їх індивідуальних потреб і реалізації потенційних можливостей на благо всіх і кожного. Отже, громадянське суспільство – це сфера дії тільки соціальної влади (якщо виділяти й розглядати основні види влади залежно від ускладнення способу організації соціально-політичної життєдіяльності суспільства), яка здійснюється шляхом різних форм суспільного самоврядування. Світовий історичний досвід підтверджує: рівень прогресивного розвитку владних відносин, у демократичній системі влади, залежить від того, якою мірою розвинене громадянське суспільство, а стабільність демократичного режиму в тій або іншій країні світу – від того, якою мірою національні політичні інститути відображають потреби громадянського суспільства, своєчасно реагують на процеси, які в ньому здійснюються. Можна стверджувати, що доля демократії, коли владні відносини поступально розвиваються шляхом легітимної взаємодії суб'єктів і об'єктів влади, в конкретній країні (Україні) визначається в кінцевому підсумку формуванням зрілого громадянського суспільства. Цінність громадянського суспільства виявляється в тому, що через інститути демократії, через право, громадську думку, багатопартійну систему, групи тиску і незалежні вільні ЗМІ воно розпочне підпорядковувати собі державу, яка стане не тільки лише засобом захисту інтересів тієї або іншої соціальної групи, але й засобом досягнення соціального компромісу між класами громадянського суспільства, зняття або пом'якшення соціальних протиріч, механізмом керування справами суспільства для його духовно-культурного розвитку та еволюції.

Таким чином, важливим фактором оптимізації поступального розвитку владних відносин є становлення громадянського суспільства.

Критерій та фактори оптимізації поступального розвитку системи державно-владних відносин на етапі трансформації України

Однак при цьому виникає питання: що ж є імпульсом, який зумовлює, підживлює становлення й розвиток громадянського суспільства? Деякі дослідники, зокрема Т. Алексєєва, зазначають, що громадянськості, яка робить можливою демократичну систему, можна навчитися тільки перебуваючи в асоціативних зв'язках, які повинні зміцнюватися за допомогою демократичної державності [2, с. 22]. Іншими словами, для громадянського суспільства фундаментальне значення має наявність або відсутність громадянської культури, яка формує громадянськість, яка, в свою чергу, і є імпульсом до розвитку такого суспільства. Концепт громадянськості, тобто її загальне поняття, виступає елементом морально-правової культури суспільства, його формування пов'язане з певним, досить високим рівнем моральної та правової культури соціуму на даному етапі його розвитку. Цей концепт має складну структуру і містить як моральні, так і правові елементи. Поняття “громадянськість” певною мірою ототожнюється з поняттям “громадянство”. Проте вони все ж відрізняються за своїм характером і змістом. Поняття “громадянство” має юридичну природу й означає приналежність особистості до даної держави, результатом чого є поширення на цю особистість прав і обов'язків, встановлених законодавством конкретної країни. На відміну від поняття “громадянство”, поняття “громадянськість” – складне утворення, яке поєднує в собі сукупність елементів моралі, права, культури суспільства в цілому. Передусім, у структурі громадянськості виділяється моральність як властивість особистості регулювати, визначати лінію своєї поведінки, виходячи з конкретної ситуації, як здатність людини жити морально на основі саморегулювання. У структуру громадянськості входить відповідальність особистості за громадську справу, почуття цілісної причетності кожної людини до життя держави, потреба людей активно і зацікавлено брати участь у суспільному самоврядуванні, впливати на суб'єктів усіх видів владних відносин. Громадянськість проявляється у вчинках, поведінці особистості в суспільстві, державі. Вона відображає рівень морально-правової культури, який визначається мірою оволодіння особистістю своїми демократичними правами і свободами, умінням ефективно їх використовувати на благо Вітчизни, беручи активну участь у формуванні персонального складу суб'єкта владних відносин, у контролі за діяльністю владущих страт.

Висновки

1. Зростання ступеню свободи є універсальним критерієм соціального прогресу, в тому числі прогресу в системі державно-владних відносин.

2. Основні фактори оптимізації розвитку системи державно-владних відносин на етапі трансформації України: по-перше, підвищення рівня економічного розвитку країни в контексті побудови соціально-демократичної держави зі змішаною економікою; по-друге, розвиток правової держави, що передбачає утвердження верховенства права, зміцнення законності і правопорядку; по-третє, систематичне вдосконалення

законодавства, форм і способів його викладу, що досягається шляхом підвищення рівня логічного, наукового обґрунтування існуючих традицій і законів; по-четверте, становлення громадянського суспільства, його інститутів, виховання громадянськості.

Перспективи подальших досліджень

Дослідження соціальної відповідальності як фактору оптимізації поступального розвитку системи державно-владних відносин й державного управління в сучасній Україні.

Список використаної літератури

1. Алексеев П.В., Панин А.В. Философия. Учебник. – 3-е изд., перераб. и дополн. – М.: ПБОЮЛ М.А. Захаров, 2001. – 608 с.
2. Алексеева Т.А. Демократия как идея и процесс // Вопросы философии. – 1996. – № 6. – С. 16-35.
3. Аношкин И.Ф. Новая историческая общность людей и социальный прогресс. – М.: Знание, 1981. – 64 с.
4. Антонович И.И. Социальное развитие и проблема прогресса: Критика новейших буржуазных концепций. – Минск: Беларусь, 1977. – 286с.
5. Аристотель. Політика: Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. – К.: Основи, 2003. – 239 с.
6. Блауберг И.В., Садовский В.Н., Юдин Э.Г. Системный подход в современной науке // Проблемы методологии системного исследования / Ред. коллегия: И.В. Блауберг и др. – М.: Мысль, 1970. – С. 7-48.
7. Бутенко А.П. Общественный прогресс и его критерии. – М.: Знание, 1980. – 64 с.
8. Воловик В.И. Идеологическая деятельность: диалектика традиций и новаторства. – М.: Академия общественных наук при ЦК КПСС, 1990. – 170с.
9. Воловик В.І. Вступ до філософії. Навчальний посібник. – Запоріжжя: Просвіта, 2001. – 160 с.
10. Гальчинський А.С., Геєць В.М., Семиноженко В.П. Україна: реалії та інноваційний розвиток. – К., 1997. – 66 с.
11. Геєць В.М. Економіка України: моделі реформування, зміна структури та прогноз розвитку. – К.: ІДУС при КМ України, 1993. – 120 с.
12. Кириленко И.Г., Макаренко П.М., Мельник Л.Е. Рыночная экономика и государственное регулирование. – Дн-ск.: Обрій, 1997. – 457 с.
13. Кириченко С.О. Громадянське суспільство і правова держава: поняття та зміст. – К.: Логос, 1999. – 45 с.
14. Кириченко С.О. Шляхи формування громадянського суспільства і правової держави. – К.: Логос, 1999. – 86 с.
15. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Феміна, 1996. – 64 с.
16. Котюк В.О. Основи держави і права. Навчальний посібник. – 3-е вид., доп. і перероб. – К.: Атіка, 2001. – 432 с.

17. Красин Ю.А. Долгий путь к демократии и гражданскому обществу // Полис. – 1992. – № 5-6. – С. 97-105.
18. Монтескье Ш. О духе законов. – М.: Госполитиздат, 1955. – 294 с.
19. Павловський М.А. Стратегія розвитку суспільства: Україна і світ (економіка, політологія, соціологія). – К.: Техніка, 2001. – 312 с.
20. Поппер Карл. Відкрите суспільство та його вороги: У 2 т.: Пер. з англ. – К.: Основи, 1994. – Т. 1. – 444 с.
21. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. – 5-е вид., зі змінами. – К.: Атіка, 2001. – 176 с.
22. Теоретические и прикладные аспекты формирования смешанной экономики / Прокопенко Н.Д., Иванов Е.Т., Поклонский Ф.Е. и др. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 1998. – 320 с.
23. Токвиль Алексис де. Демократия в Америке: Пер. с фр. – М.: Изд. группа «Прогресс» – «Литера», 1994. – 554 с.
24. Турэн А. Что означает демократия сегодня? // Международный журнал социальных наук. – 1991. – № 1. – С. 1-20.
25. Dahl R. Power as the Control of Behaviour // Power / ed. by Steven Lukes. – Oxford: Blackwell, 1986. – P. 37-58.

А.В. КРАСНОКУТСКИЙ

Запорожский национальный университет, Запорожье

КРИТЕРИЙ И ФАКТОРЫ ОПТИМИЗАЦИИ ПОСТУПАТЕЛЬНОГО РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ГОСУДАРСТВЕННО-ВЛАСТНЫХ ОТНОШЕНИЙ НА ЭТАПЕ ТРАНСФОРМАЦИИ УКРАИНЫ

В статье рассматривается свобода как универсальный критерий прогресса в системе государственно-властных отношений; анализируются основные общественно-политические факторы оптимизации развития системы государственно-властных отношений на этапе трансформации Украины, среди которых: повышение уровня экономического развития страны в контексте построения социально-демократического государства со смешанной экономикой, развитие правового государства, систематическое усовершенствование законодательства, становление гражданского общества.

Ключевые слова: государственно-властные отношения, демократия, свобода, социально-демократическое государство, правовое государство, гражданское общество, гражданственность

A. KRASNOKUTSKIY

Zaporozhye national university, Zaporozhye

OPTIMIZATION CRITERION AND FACTORS FOR PROGRESSIVE DEVELOPMENT OF STATE-POWER RELATIONS PHASE TRANSFORMATION OF UKRAINE

The article discusses freedom as a universal criterion of the progress in the system of State-State relations; analyses the basic socio-political factors that optimize the development of the system of State-State relations on the transformation of Ukraine, among which are: increasing the level of economic development in the context of the social-democratic State with

Критерій та фактори оптимізації поступального розвитку системи державно-владних відносин на етапі трансформації України

a mixed economy, the development of a legal State, the systematic improvement of the legislation, the establishment of civil society.

Key words: public-relations of power, democracy, freedom, social democracy, the rule of law, civil society, civic.

Стаття надійшла до редакції 29.04.11р.